

Årsmelding 2011

FIAN Norge – for retten til å brødfø seg selv

Takk

FIAN Norge vil gjerne takke våre mange aktive medlemmer og støttespillere for arbeidsinnsats, brevskrivning og gaver. En spesiell takk til Trond Sæbø Skarpeteig som har vært nettsideredaktør for www.fian.no og til Elisabeth Ng Langdal og Sunniva Nordang som var med til India både i februar og i desember. Vi vil også takke Gintare Raugalyte som har jobbet som frivillig for oss fra februar til mai. I tillegg ønsker vi å takke Ida-Eline Engh og Mia Vanessa Henriksen som i år har jobbet deler av året på kontoret. En stor takk til alle som har bidratt med å samle inn underskrifter, stå på stands og holde foredrag rundt omkring i landet! Tusen takk også til alle som har sendt brev til myndighetene i Colombia, India og Honduras.

FIAN Norge takker også FIAN India og FIAN Uttar Pradesh for et godt og fruktbart samarbeid for retten til mat i India generelt og Uttar Pradesh spesielt, og ikke minst takker vi det internasjonale sekretariatet og styret i FIAN International for godt samarbeid i året som gikk. Takk også til Norad for økonomisk støtte til prosjekt- og informasjonsarbeid og Forum for Utvikling og Miljø for reisestøtte.

Ansatte og styret

2011 ga FIAN Norge et kjempeløft, da fikk en ny 4-årig rammeavtale for informasjonsarbeid. Fra september har vi hatt to stillinger på kontoret; Kristin Kjæret som daglig leder og Tom Henning Bratlie som informasjonsansvarlig.

Styret for 2011 ble valgt på årsmøtet 30. mars og har bestått av: Arvid Solheim (leder), Elisabeth Ng Langdal (nestleder), Edvard Christiansen (regnskapsansvar), Siri Damman, Åshild Solgaard, Ida-Eline Engh, Mia Vanessa Henriksen, Ola Westengen (permisjon fra 1. oktober), Ida Tidemann-Andersen (vara) og Louise Krogstad (vara). Valgkomiteen for 2011/2012 er Margot Skarpeteig og Borghild Tønnessen-Krokan. Revisor har vært Vidi Revisjon AS. Styret hadde åtte møter gjennom året, hvorav to var med forrige styresammensetning.

Publikasjoner fra FIAN Norge i 2011

- Sulten på rettferdighet
- Mat og Rett: 1/2011, 2/2011
- FIAN – 25 år i kamp for retten til mat

Mia Vanessa Henriksen og Kristin Kjæret skrev rapporten "*Bistand som metter? Norsk landbruksbistand 2006-2010*", utgitt av Forum for Utvikling og Miljø i oktober 2011. Alt kan lastes ned fra www.fian.no.

FIAN International har gitt ut flere publikasjoner (engelsk og spansk) i 2011, blant annet "*Right to Food and Nutrition Watch*" som utgis hvert år, i samarbeid med en rekke organisasjoner, inkludert FNs spesialrapportør for retten til mat. For mer informasjon se www.fian.org

FIAN 25 år!

I 2011 ble FIAN 25 år. FIAN Norge feiret dette med medlemmer, kolleger og venner på Menneskerettighetshuset. Flavio Valente, som er generalsekretær for FIAN International, Wenche Barth Eide, en av pionerene innenfor arbeidet med retten til mat, og Margot Skarpeteig, som både er FIAN-veteran og rådgiver i Norad, holdt alle innlegg der de la vekt på den betydningen som FIAN har hatt opp gjennom årene for å sette retten til mat på den internasjonale dagsorden. Hyggelige ord og fine blomster ble overrakt FIAN Norge av prosjektleder på Menneskerettighetshuset Niels Jacob Harbitz. Koret Inkululeku sang sanger fra det sørlige Afrika, og Sara Ramin Osmundsen framførte egen tekst i en kombinasjon av poesi, rap og sang.

Jubileumsfest: Den nye FIAN-generasjonen har matvett. Foto: Tom Henning Bratlie

1. Styreleders innledning

I begynnelsen av 2012 anslo man at 925 millioner mennesker sulter eller er alvorlig underernært. Det er en liten nedgang fra FAOs anslag i fjor, som lød på 1,02 milliarder mennesker. Imidlertid er nedgangen mer et uttrykk for endringer i lokale forhold i en del av verdens mest sultutsatte områder, enn for et skifte i det systemet som gjør at sulten ikke forsvinner. Det kan se ut som om krisa i Somalia og Nord-Kenya har gitt seg noe, etter at det kom bra med regn i regionen, men den pågående krigen mellom Al-Shabab og forskjellige «fredsskapende styrker» vil sikkert gjøre det vanskelig for bønder og pastoralister å produsere mat. I Sahel meldes det om en begynnende matkrise i Mali, Niger og Tchad, som sprer seg til hele den sentrale delen av Vest-Afrika. Bare i Niger regner man at 6 millioner mennesker er i en situasjon av akutt matmangel. I denne regionen er én million barn under 5 år utsatt for livstruende underernæring. Selv om de skulle overleve, er det et kjent faktum at underernæring i barndommen kan lede til varige skader, både mentalt og fysisk. I Asia hører vi imidlertid ikke så ofte om de store sultkatastrofer, men over 60 % av de sultende i verden lever i Asia. India alene har cirka 300 millioner underernærte, selv om tendensen der går i riktig retning.

De viktigste umiddelbare årsakene til sult er naturforhold som tørke, flom, væpnede konflikter og et dårlig utviklet landbruk uten mulighet til å svare på utfordringene fra klimaendringer og befolkningsøkning. Imidlertid finnes det også underliggende systemiske grunner til sult. Mange stater gjør lite for å oppfylle sin plikt til å sørge for at egen befolkning har muligheten til å fø seg selv. Ofte kan man se at stater bidrar til, eller finner seg i, at befolkninger blir fratatt råderetten over sine land- og vannressurser. Oftest opplever vi at det er de lavere sosiale lag i samfunnet som sulter, de som ikke har politisk makt og innflytelse. De som har lite materielle verdier, har som oftest også vanskeligheter med å forsvare sine rettigheter.

På relativt kort sikt, er det imidlertid viktig å merke seg at det finnes svar på mange av de akutte sultsituasjonene i verden, dersom det såkalte «internasjonale samfunn» virkelig hadde ønsket det. Man kunne både sørget for tilstrekkelig nødhjelp, og viktigst, arbeidet målbevisst for å legge forholdene til rette for et bærekraftig landbruk/husdyrhold i de tørkeutsatte områdene. I tillegg kunne man fulgt opp med internasjonalt arbeid for å legge til rette for at utviklingsland skal kunne beskytte sin egen landbrukssektor mot for eksempel subsidiert eller annen lavprisimport av varer, samtidig som de skal kunne gi subsidier og støtteordninger rettet mot egen landbrukssektor. Dette ville sikret hundrevis av millioner av mennesker den grunnleggende menneskeretten til å spise seg mett på ordentlig mat. Dette handler igjen stort sett om politiske beslutninger, beslutninger som vi i FIAN kan være

med å påvirke. Det har vi gjort før, og vi vil fortsette med det. I Norge kan vi påvirke norske posisjoner og norsk utviklingspolitikk, og vi kan også ha en påvirkning i internasjonale prosesser, gjennom FIAN International, også direkte medvirkning i arbeid i bl.a. FAO og World Committee on Food Security.

Vi fikk nylig et strålende eksempel på at langsiktig politisk påvirkningsarbeid nytter: Etter at FIAN og andre meningsfeller blant de norske organisasjonene har arbeidet i en årrekke for at Norge skal trappe opp betydelig satsingen på landbruk, og spesielt bærekraftig, småskala landbruk innenfor det norske utviklingssamarbeidet, har nå regjeringen besluttet å utarbeide en ny eller revidert handlingsplan for landbruk i utviklingssamarbeidet. Det vil kunne føre til en betydelig opptrapping av støtten til landbrukstiltak, bondeorganisasjoner, deltakende planteforbedring med mer. Dette vil bli et betydelig skifte i den politikk den rødgrønne regjeringen har ført på dette feltet.

Året som gikk var et viktig år i FIAN sin historie, i og med at det var 25 år siden FIAN ble stiftet. Fra en beskjeden start i Tyskland, har organisasjonen spredd seg til 18 land. Det finnes også ressurspersoner i en rekke land, spesielt i Afrika, som jobber for å etablere nasjonale foreninger. Norge var raskt ute med å starte FIAN Norge. I dag kan vi se tilbake på en langsom konsolidering og vekst i organisasjonen. Vi kan være stolt av en administrasjon med to ansatte, som kan ha FIAN Norge som sin trygge arbeidsplass. Et ønske har det nok vært å vokse raskere opp gjennom årene, og få større ressurser slik at vi kunne gjøre en enda større innsats. Vi har vokst litt og litt, og har greid å bygge en liten, men interessert medlemsmasse. Vi er i vekst! Ikke minst har vi bygget et godt forhold til Norad, vår største donor, slik at vi etter hvert har fått økonomi til å kunne gå inn i langvarige samarbeidsavtaler med FIAN-avdelinger i sør. Hovedsakelig med India. I 2010 overbeviste vi Norad om at vi er liv laga, og fikk innvilget en treårig samarbeidsavtale. Senere en fireårig informasjonsavtale. Dette var en betydelig seier! Med disse midlene kan vi ha langsiktige samarbeidsforhold med våre søsterorganisasjoner i India, og bidra til å gjøre en liten, men betydelig innsats for fattigfolk som må kjempe hver dag for et verdig liv. Det er i India alene hundrevis av millioner mennesker som hver dag ikke får oppfylt sin soleklare rett til ordentlig ernæring. Den menneskeretten vil FIAN Norge være med å kjempe for, sammen med FIAN India, FIAN Nepal og andre organisasjoner som kjemper for retten til mat. Det har vi gjort i 25 år, og vi skal gjøre en enda sterkere innsats i de neste 25 årene!

Med solidarisk hilsen
Arvid Solheim

2. Politiske utfordringer i Norge

Med nesten en milliard sultende i verden mener FIAN det er helt nødvendig at norsk bistand tar utgangspunkt i årsakene til sult, og bevilger penger på en måte som gjør at folk kommer seg ut av ekstrem fattigdom. Nedenfor kan du lese om:

- Arbeidet vårt for at norsk bistand i større grad kan bidra til å styrke småskalalandbruk
- Kampanjedagene for retten til vann og sanitær i oktober
- Økt fokus på kvinners rett til mat og likestillingstiltak

For at retten til mat fullt ut skal realiseres er det viktig at myndighetene i land med sult og underernæring tar ansvar og legger til rette for en politikk som tar utgangspunkt i å fremme et verdig liv for alle. Sosiale bevegelser og frivillige organisasjoner spiller en viktig rolle i å ansvarliggjøre disse myndighetene til å presse frem politisk vilje og til å vedta og gjennomføre livsnødvendige reformer og tiltak. Her kan norske bistandsmidler bidra.

Med de mange båndene som knytter verdens stater sammen, hviler likevel ikke ansvaret for brudd på retten til mat alene hos myndigheter i Sør. Staters handlinger utenfor eget territorium må også sees i lys av deres internasjonale menneskerettighetsforpliktelser. Og til slutt i dette kapitlet kan du lese om hvordan FIAN fremdeles legger press på FNs medlemsstater for å styrke rettsvernet av de økonomiske, sosiale og kulturelle rettighetene. Siden begynnelsen av 90-tallet er vi kjempet for at brudd på disse rettighetene skal kunne bli hørt av en internasjonal komité. I Norge kritiserer vi myndighetene til å bidra med å undergrave heller enn å styrke FN. Nødvendigheten av nasjonal selvråderett er et av argumentene norske myndigheter setter høyere enn internasjonalt vern av økonomiske, sosiale og kulturelle menneskerettigheter.

2.1 Økt støtte til småskala landbruk?

De fleste kronisk underernærte i verden er tilknyttet landbruket. Derfor har støtte til landbrukssektoren et stort potensial til å bekjempe fattigdom og bidra til realiseringen av retten til mat. Verdensbanken kom i 2007 med en rapport om landbruksutvikling, som hevder at støtte til småskala landbruk er den absolutt mest effektive måten å redusere fattigdommen på. I 2008 fremhevet 400 forskere i "FNs landbrukspanel" viktigheten av å legge om landbrukspolitikken, blant annet til fordel for økt satsing på familiegårder – gjerne økologisk drevet.

Samtidig er verdens landbruk under et stadig økende press. For eksempel skaper de raskt stigende matprisene på verdensmarkedet grobunn for landran som fordriver lokalbefolkninger. Stadig økende klimaendringer vil ødelegge livsgrunnlaget for bøndene i mange

områder i verden, og vil trolig kunne medføre reduserte avlinger i mange av verdens kornkamre.

2011 har vært et viktig år for å styrke norske myndigheters satsing på landbruksbistand. Stortingsmelding 14. (2010-11) "Mot en grønnere utvikling." kom på vårparten. FIAN Norge deltok under høringen til Stortingets utenriks- og forsvarskomitee den 8. juni, der vi blant annet anmodet komiteen om å be regjeringen:

- Oppnevne en egen avdeling for menneskerettigheter ved Norad, med mandat til å vurdere all norsk bistand i lys av Norges menneskerettighetsforpliktelser. Denne avdelingen bør rapportere direkte til Stortinget og til Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter.
- Bidrar til å styrke lokale, nasjonale og internasjonale institusjoner som kan holde stater ansvarlige for brudd på retten til mat.
- Utarbeide en ny strategi og handlingsplan for landbruksbistand og arbeidet for retten til mat. En slik strategi må bygge videre på arbeidet til FNs spesialrapportør, FAOs retningslinjer for retten til mat og de kommende retningslinjene for landbruksforvaltning.
- I tillegg ba vi stortinget øremerker 20 millioner kroner årlig til bondeorganisasjoner i utviklingsland, fra og med 2012.

Videre uttrykte FIAN Norge at vi er positive til at regjeringen ønsker å "øke støtten til matsikkerhet og utvikling av landbruk i utviklingsland, herunder støtten til klimatilpasset landbruk i Afrika, både regionalt og nasjonalt, med særlig fokus på kvinnelige produsenter." Derimot står det lite i stortingsmeldingen om hvilken type landbruk som skal støttes.

FIAN Norge leder matsikkerhetsgruppa i Forum for utvikling og miljø (ForUM). Argumentene FIAN Norge har fremmet overfor Utenriks- og forsvarskomiteen får vi støtte for i ForUM. Spesielt har ForUMs matgruppe i flere år understreket viktigheten av økt norsk bistand til småskala – gjerne økologisk – landbruk. Det var derfor et viktig gjennombrudd at Stortingsmelding 14 lover økt støtte til klimatilpasset landbruk.

Rapporten "*Bistand som metter? Norsk landbrukspolitik 2006-2010*" viser at norsk bistand i denne perioden ikke har fulgt opp stortingsvedtak om økt satsing på bistand til landbruk. Snarere har landbruksbistanden gått ned i den undersøkte perioden. Denne rapporten er aktivt tatt i bruk av flere av ForUMs medlemsorganisasjoner, blant annet under budsjettforhandlingene i høst. Dette ga resultater: støtten til landbrukstiltak over bistandsbudsjettet ble økt med kr. 40 millioner i forhold til regjeringens fremlagte forslag.

FIAN Norge deltok på FNs matsikkerhetskomité's møte i oktober. Her understreket komitéens medlemsstater viktigheten av å øke og forbedre investeringene i landbruket. Komitéen ga en rekke anbefalinger til medlemsstatene og internasjonale partnere om hvordan det offentlige kan styrke småskalalandbruk, inkludert å legge til rette for at småbrukere får tilgang til kreditt, teknisk bistand, forsikringer og markeder. Komitéen anbefalte videre at bondeorganisasjoner og organisasjoner for landbruksarbeidere /jordløse aktivt inkluderes i forhandlinger og gjennomføringene av landbrukstiltak.

Denne diskusjonen skjedde parallelt med at de samme medlemsstatene forhandlet om et sett med retningslinjer for landforvaltning, som vil ferdigstilles i 2012 (på engelsk kalt *Voluntary Guidelines on the Responsible Governance of Tenure of Land, Fisheries and Forests in the Context of National Food Security*). Sofia Monsalve fra FIAN International leder samarbeidet mellom sosiale bevegelser og frivillige organisasjoner inn i disse forhandlingene. Hun sitter blant annet i kjernegruppen til forhandlingenes saksordfører. Forhandlingene blir avsluttet i 2012.

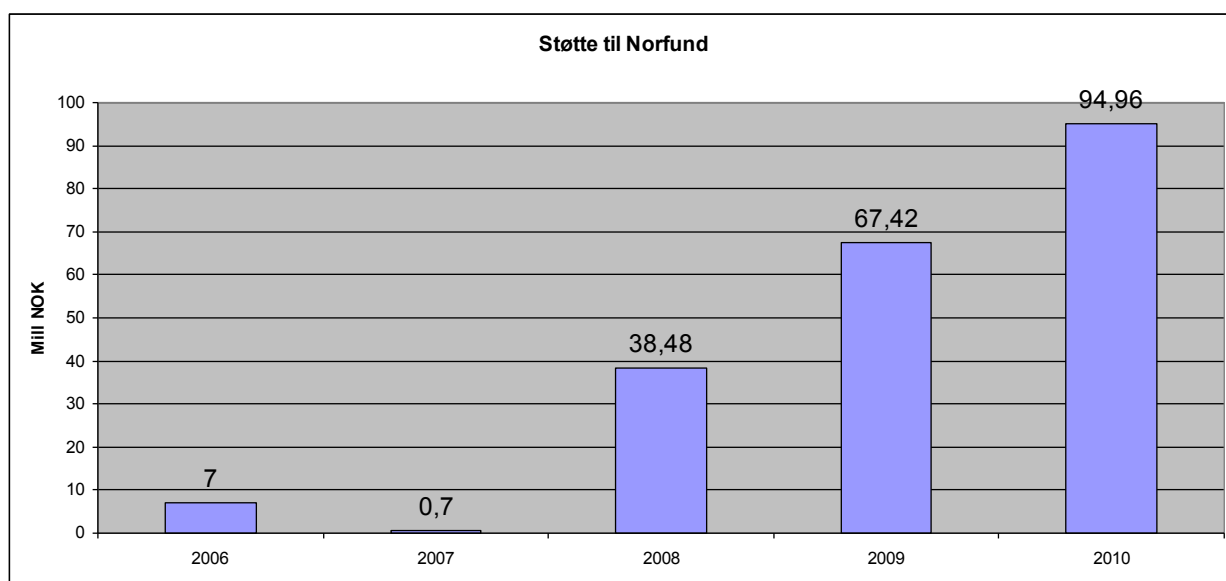
FIAN har siden organisasjonen ble etablert på 80-tallet vært opptatt av at flere må ha sikker tilgang til jord. Vi har kjemper for både økt omfordling av jordressursene og styrking av landrettigheter for å hindre landran. Begrepet landran (på engelsk *land grabbing*) brukes når utenlandske eller nasjonale interesser skaffer seg kontroll over større landområder, for å dyrke mat eller biodrivstoff. I de senere årene har vi sett at dette foregår i et stadig raskere tempo, inspirert av stigende priser på mat og biodrivstoff. Ofte skjer dette med godkjenning av nasjonale myndigheter, på bekostning av lokalbefolkninger som rammes når de mister adgangen til områder de har brukt, noen ganger i generasjoner.

Det sies at spesielt Afrika har mye underutnyttede eller ubrukte landområder. I realiteten viser forskning at så godt som alle landområder har en eller annen bruksform for noen. Det være seg til beite, vedsanking, byggematerialer og nyttiggjøring av ville vekster. Samtidig er eiendomsforholdene ofte uklare, og tradisjonelle bruksrettigheter er ikke skrevet ned. Når det da kommer kapitalsterke krefter utenfra, gjerne med politiske kontakter i hovedstaden, blir lokalbefolkningens behov og krav lett satt til side. I mange graverende og veldokumenterte tilfeller har lokalbefolkninger blitt fordrevet fra jorda si, uten noen form for kompensasjon. I følge en rapport fra FNs matsikkerhetskomité's ekspertpanel (2011) har 50-80 millioner hektar jord vært gjenstand for forhandlinger med utenlandske investorer. Bare i 2009 ble det undertegnet kontrakter som involverte 45 millioner hektar solgte eller bortleide landområder. Det er en enorm stigning fra tidligere år.

6.-8. april deltok FIAN Norge på en internasjonale konferanse om jordran, ved University of Sussex. Konferansen ble svært godt gjennomført med i underkant av 100 presentasjoner av artikler om temaet. På grunn av plassmangel måtte arrangørene i tillegg takke nei til flere titalls deltakere med egne artikler om landran. Artikkene finnes her: http://www.future-agricultures.org/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=1547&Itemid=978

I 2011 har FIAN Norge også deltatt på på flere møter i regi av Norfund. Norfund (Statens Investeringsfond for Næringsvirksomhet i Utviklingsland) er et investeringsselskap som skal utvikle og etablere lønnsomme og bærekraftige bedrifter i fattige land. Norfund har et utviklingspolitisk mandat fra Stortinget og Regjering, som en integrert del av den norske bistanden. Norfund investerer spesielt i tre sektorere de mener har høy utviklingseffekt: fornybar energi, finanssektoren og jordbruksindustri. Som figuren nedenfor viser, er Norfund en stadig viktigere aktør innen norsk landbruksbistand.

Figuren er hentet fra Henriksen & Kjærets rapport "Bistand som metter? Norsk landbruksbistand 2006-2010" utgitt av Forum for Utvikling og Miljø i 2011. Her ser vi at Norfund i 2010 mottok mer enn 10 ganger så mye som i 2006.

FIAN Norge er svært kritiske til at norske bistandsmidler går til å investere i store plantasjer i Sør. Investeringer i plantasjevirksomhet kan bidra til landran og brudd på menneskerettigheter. I tillegg kan økt konsentrasjon av jord bidra til å stikke pinner i hjulene for nødvendige landbruksreformer, der tilgang til jord heller bør omfordeles marginaliserte grupper. Et tredje moment er at landbruksarbeidere i utstrakt grad ikke har mulighet til å organisere seg. De har lønsvilkår

som tidvis fører til at de ikke har mulighet til å brødfø seg og sin familie, både i og utenom sesong.

2.2 Retten til vann og sanitær

Retten til vann og sanitær var en av fem politiske satsninger i NGO-forum for menneskerettigheters felles innspill til utenriksdepartementets arbeid i FNs menneskerettighetsråd.

FIAN Norge og 20 andre organisasjoner satt søkelys på retten til vann og sanitær under den årlige Blå Oktober-kampanjen. I løpet av fire dager var vi synlige både på TV og i radio, med budskapet om at retten til vann og sanitær krever økt politisk oppmerksomhet. Kampanjens krav ble overbragt utviklingsminister Erik Solheim personlig. Under åpningen på Eidsvolls Plass, delte Solheim ut vann til barn fra en barnehage, og måtte svare barna på spørsmål om skjevfordelingen i verden. På Solidaritetshuset ble det arrangert et heldagsseminar om problematikken. På Litteraturhuset ble det holdt et foredrag om vannsituasjonen på Tuvalu, samt vist to filmer ("Gullet eller livet" og

"Wind of Change"). Vi var dessuten godt synlige på Teknisk Museum under den årlige "familiedagen", der organisasjonene bak Blå Oktober fikk god mulighet til å fortelle både om retten til vann og sanitær og om egne organisasjoners arbeid mer generelt.

Erik Solheim deler ut (søle)vann til barnehagebarn. Foto: Tom Henning Bratlie

2.3 Kvinners rett til fullverdig kosthold

2011 har vært et viktig år for å øke FIAN Norges kunnskap om og engasjement for lik rett til mat mellom kjønnene. Vi har deltatt på et ekspertmøte om kjønn og retten til mat ved Universitetet i Hohenheim i

Tyskland i mai og på rundebordsdiskusjonen om kjønn og ernæring under FNs matsikkerhetskomite i Roma i oktober.

På eksepertmøtet i Hohenheim deltok blant annet representanter for FNs høykommissær for menneskerettigheter, FNs kvinnekomité og FNs spesialrapportør for retten til mat. FIAN og Universitetet i Hohenheim presenterte utkastet til en rapport om kjønn og retten til mat. Et historisk dykk i FNs arbeid med tematikken viser at retten til mat-miljøet i liten grad har fokusert på forskjellsbehandling mellom kjønnene, mens kvinneforkjempere i liten grad har fokusert på retten til mat. Det er derfor et stort behov for at disse miljøene møtes, også i FN regi. FIAN ønsker for eksempel at FNs kvinnekomité utarbeider en generell kommentar om retten til mat – en rettighet som ikke er eksplisitt nevnt i FNs kvinnekonvensjon (CEDAW), til tross for at temaer som arverettigheter og landrettigheter er nevnt i konvensjonen.

Under møtene i FNs matsikkerhetskomité var det satt av en halv dag for at medlemsstatene, sivilsamfunnsrepresentanter og andre aktører kunne diskutere kjønn og ernæring, i lys av matsikkerhet. I forkant av møtet koordinert sosiale bevegelser og frivillige organisasjoner felles innspill som ble presentert under møtet. Gjennom forhandlingene ble flere av våre innspill inkludert i teksten. Spesielt spennende var det å se at medlemsstatene aksepterte en tekst om nødvendigheten av å positivt diskriminere (favorisere) kvinner i tiltak for å fremme matsikkerhet. Norske myndigheter valgte å fremme en tekst om nødvendigheten av at medlemsstatene gjennomgår egne lovverk og reviderer lover som diskriminerer mellom kjønnene. Dette var en av FIAN Norges anbefalinger til myndighetene. En slik gjennomgang er svært viktig, blant annet i forhold til arverettigheter for kvinner, kvinners arbeidsrettigheter og kvinner muligheter til å delta i politiske prosesser.

I november ble FIAN Norge medlem av FOKUS (Forum for Kvinner og Utviklingsspørsmål). Deres overordnede mål er å bidra til å bedre kvinners sosiale, økonomiske og politiske situasjon internasjonalt. FOKUS består av over 70 kvinneorganisasjoner og kvinneutvalg i politiske partier, fagforbund, solidaritets- og bistandsorganisasjoner. Ved å bli medlem av FOKUS ønsker vi å styrke vår egen kompetanse. Vi ønsker også å jobbe målrettet med å få andre til å støtte vårt arbeid med lik rett til mat mellom kjønnene, blant annet i arbeidet overfor CEDAW-komiteen. Allerede i det første representantskapsmøte FIAN deltok på, fikk vi gjennomslag for et innspill til strategiplanen for 2012-2016. FOKUS skal dermed både jobbe målrettet mot CEDAW-komiteen, og være pådriver for å fremme kvinners økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter.

Ellers skrev FIAN Norge en artikkel om retten til mat i FOKUS medlemsblad "Kvinner sammen" #2/2011. Denne og flere andre spennende artikler kan lastes ned her:

http://www.fokuskvinner.no/PageFiles/905/Kvinner_Sammen_2_2011.pdf

Foto: Elisabeth Ng Langdal

2.4 Retten til mat i norsk utenrikspolitikk

Utenomterritorielle forpliktelser (Extraterritorial Obligations – ETO) handler om menneskerettighetsforpliktelser stater har overfor mennesker i andre land. Tradisjonelt er menneskerettighetsforpliktelser gjerne blitt begrenset til de som bor innenfor landenes egne grenser, men med økende globalisering er det nødvendig å klargjøre ansvar og forpliktelser også på tvers av landegrensene. ETO kan bidra til slik klargjøring på områder som internasjonale investeringer, bistand, internasjonal handel og regulering av transnasjonale selskapers virksomhet.

Nylig ble de såkalte "Maastricht-prinsippene" vedtatt. De definerer staters ETO i forhold økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, og de er utarbeidet av en gruppe akademiske institusjoner, frivillige organisasjoner og fageksperter. FIAN International har vært sekretariat for nettverket og spilt en viktig rolle i arbeidet med prinsippene. Også Senter for menneskerettigheter, Universiteter i Lancaster, FN's komite for økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, FN's spesialrapportører for

retten til mat og retten til vann, Amnesty International og Human Rights Watch har vært med på arbeidet.

Maastricht-prinsippene imøtegår i stor grad behovet for klargjøring av utenomterritorielle forpliktelser i en globalisert verden. De er et viktig nytt redskap for menneskerettighetsorganisasjoner og sosiale bevegelser som er utsatt for menneskerettighetsbrudd, grunnet andre staters aktiviteter i deres land.

Høsten 2011 fikk FIAN Norge bevilget penger gjennom RORG-fellesskapet til å starte arbeidet med en rapport Norges ETO. Denne rapporten vil bli ferdigstilt i 2012 og levert FNs komité som overvåker konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter. Norge vil sannsynligvis bli eksaminert av denne komiteen i 2013. Noen av temaene vi ønsker at komiteen diskuterer med norske myndigheter, er norsk utviklingspolitikk ift:

- Mat og landbruk (International food price volatility, biofuel, Recurrent hunger in the Horn of Africa, Global agricultural trade and Yara's growth corridors, The fishing industry)
- Olje og energi (The Oil for Development Programme, The Clean Energy for Development Initiative),
- Skog og miljø (Extraterritorial impacts of Norwegian greenhouse gas emissions, Norway's involvement in the UN-REDD Programme),
- Helse og utdanning (The right to education in Norwegian development cooperation, The right to health in Norwegian development cooperation),
- Finans og investeringer (The role of Norway in the international financial institutions, Investments abroad by the Government Pension Fund, Norwegian investments through Norfund, Norwegian policy on debt cancellation).

Vi vil også be komiteen om å oppfordre norske myndigheter til å ratifisere klageprotokollen til konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter.

Rapporten vil i tillegg komme med konkrete eksempler der vi mener norske myndigheter er deltaktige i brudd på retten til mat og/eller retten til vann og sanitær, i land som Guatemala og Mosambik.

Ida-Eline Engh er engasjert for å skrive rapporten.

2.5 Internasjonale klagemekanismer

FIAN har siden 1990-tallet jobbet for at FNs konvensjon for økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK-konvensjonen) skal ha en internasjonal klagemekanisme. Dette ble endelig en realitet i 2008! En tilsvarende klagemekanisme er nå på plass for Barnekonvensjonen. Nå har dermed den siste av FNs konvensjoner fått en slik klageprotokoll.

Dette er viktige fremskritt i å sikre at alle menneskerettigheter er likeverdige og at alle som opplever brudd på sine rettigheter har et sted å få sin sak hørt. Likevel representerer dette kun et fremskritt dersom stater aksepterer at saker som angår brudd på blant annet retten til mat kan bli hørt av FNs komité som overvåker konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter. Hittil har kun 7 stater ratifisert klageprotokollen for ØSK-konvensjonen. Norge er dessverre ikke en av dem!

I desember 2009 ble Norge hørt under den nye mekanismen UPR, i FNs menneskerettighetsråd. UPR står for Universiel Periodic review (Universell periodisk gjennomgang). Alle FNs medlemsstater har i perioden 2008-2011 informert de øvrige medlemsstatene om deres hjemlige menneskerettighetssituasjon. Det viktige med UPR er at medlemsstatene kan komme med anbefalinger til hverandre. Norge ble under sin "eksaminering" anbefalt å ratifisere klageprotokollen til ØSK-konvensjonen. Til dette svarte norske myndigheter at de ville utrede nærmere de juridiske konsekvensene ved en slik ratifisering. Sterkt forsinket ble en slik vurdering lagt fram av Utenriksdepartementet i september. Vurderingen kommer ikke med noen anbefalinger i forhold til om Norge bør ratifiserer klageprotokollen.

Allerede under forhandlingene av klageprotokollen i FN opplevde norske frivillige organisasjoner å bli holdt utenfor myndighetens vurderinger. Amnesty, FIAN og en rekke andre organisasjoner understreket derfor overfor norske myndigheter betydningen av en åpen og inkluderende prosess i det videre arbeidet med å vurdere norsk ratifisering. Vi foreslo blant annet at myndighetene inviterte til debatt mellom de ulike aktørene, gjerne med besøk fra andre nordiske land, såvel som med representanter fra organisasjoner i Sør. I tillegg understreket vi viktigheten av at utredningen Norge hadde lovet i FN, ble utført av en person med tillitt på tvers av diskusjonen. Utenriksdepartementet utnevnte advokat Henning Harborg til å skrive utredningen, uten debatt om klageprotokollen eller en forhåndsprosess for å sikre en utreder alle hadde tillit til.

Sammen med 16 andre organisasjoner, svarte FIAN Norge myndighetene med å boikotte utredningsarbeidet. Da Harborg inviterte organisasjonene til å gi innspill til rapporten ble han møtt med en kald skulder. Saken ble skrevet om i Ny Tid nr. 23 (17-23. juni 2011). Under et møte på Senter for menneskerettigheter, som også er Nasjonal institusjon for menneskerettigheter, ble det likevel anledning for FIAN Norge og andre organisasjoner å fremme våre argumenter for nødvendigheten av at Norge signerer og ratifiserer denne klageprotokollen. Tilstede på dette møte var blant annet advokat Harborg, representanter for Regjeringsadvokaten og Utenriksdepartementet.

At organisasjonene gikk så sterkt ut mot myndighetenes håndtering av dette arbeidet har sannsynligvis bidratt til at prosessen har fått økt oppmerksomhet, både blant politikere og andre frivillige organisasjoner. FIAN Norge vil fortsette å legg sterkt politisk press på denne saken i 2012.

2.6 FIAN – en nettverksorganisasjon

For å styrke vår stemme jobber FIAN i nettverk med andre organisasjoner. FIAN Norge deltar i to grupper i Forum for Utvikling og Miljø med fokus på mat og vann (www.forumfor.no), i NGO-forum for menneskerettigheter (www.nhc.no) og i Norges Sosiale Forum (www.globalisering.no).

Internasjonalt har FIAN i en årrekke hatt et nært samarbeid med den internasjonale bevegelsen for småbønder og jordløse, Via Campesina. Dette samarbeidet er i tillegg utvidet til å gjelde flere organisasjoner og bevegelser i det løst sammensatte nettverket International Planning Committee for Food Sovereignty (IPC). I 2011 ble det nye nettverket Civil Society Mechanism ytterligere formalisert. Dette er et nettverk av organisasjoner som konstruktivt utfordrer FAOs medlemsstater under Verdens matsikkerhetskomité. FIAN er aktivt med i nettverket, og fra FIAN Norge jobber vi for å få norsk økonomisk støtte til mekanismen. FIAN er også aktivt med i International Coalition for ESCR-OP (ØSK-TP).

FIAN Norge er en del av Menneskerettighetshuset – Oslo, der vi deler kontorlokaler med Burmakomiteen, Fellesrådet for Afrika, Health and Human Rights Info, Helsingforskomiteen, Human Rights House Foundation, Slett U-lands gjelda, Tibetkomiteen og Voice of Tibet. Å være en del av nettverket på Menneskerettighetshuset åpner mulighetene for samarbeid, der FIAN Norge både bidrar med sin spesialkunnskap og lærer av de andre organisasjonene i nettverket.

3. Prosjektsamarbeid i India

i 2010 inngikk FIAN Norge et tre-årig samarbeidsprosjekt med FIAN India, der vårt flerårige samarbeid med FIAN Uttar Pradsh er inkludert. Prosjektet er støttet av Norad. I 2011 fortsatte vi arbeidet med enkeltsaker i Uttar Pradesh, der retten til mat og / eller vann er truet eller brutt, samt med tilsvarende saker i Tamil Nadu og Andra Pradesh. I løpet av prosjektperioden vil vi ytterligere styrke vårt dokumentasjons- og strategiarbeid i India.

Prosjektet støtter også FIAN Indias hovedkontor i Delhi. Kontoret skal koordinere FIAN Indias underavdelinger (chapters) i Andra Pradesh, Karnataka, Tamil Nadu og Uttar Pradesh, i tillegg til mulige nye underavdelinger i Rajasthan, Orissa og Madra Pradesh. Kontoret

skal også bistå disse underavdelingene både med å etablere seg og med deres arbeid med enkeltsaker. I tillegg er det viktig at FIAN er tilstede i hovedstaden for å påvirke den nasjonale lovgivningen. FIAN India har vært instrumentell i etableringen av *Parliamentarian forum for human rights*. FIAN India har også et nært samarbeid med en rekke organisasjoner og sentrale enkeltpersoner, blant annet gjennom arbeid i *Working Group on Human Rights*. India skal opp i UPR i 2012. FIAN India er en av 14 organisasjoner som står bak WGHRs rapport til FN i forbindelse med denne eksamineringen.

FIAN International, ved det internasjonale sekretariatet og det internasjonale styret, har de siste årene fokusert på å videreutvikle organisasjonen FIAN. Dette har blant annet innebært å øke kompetansen internt i organisasjonen i forhold til å grundig dokumentere sakene vi jobber med og ha konkrete strategier for hvordan de kan løses. For å få til dette har det internasjonale sekretariatet bidratt med å etablere "case units" i de ulike avdelingene / seksjonene. I februar møttes alle underavdelingene av FIAN India og FIAN Indias sekretariat for å jobbe frem plandokumenter for de enkelte "case units" som nå er etablert i de forskjellige underavdelingene. Øvelsen ble gjennomført i regi av FIANS internasjonale sekretariat, ved Flavio Valente og Ashwini Mankame. Kristin Kjæret fra FIAN Norge og Neetu Sharma fra FIAN India var medansvarlige for gjennomføringen av programmet.

3.1 Vi venter fremdeles på ny matsikkerhetslov i India

Indiske myndigheter forhandler fremdeles om en ny matsikkerhetslov. FIAN India har fortsatt arbeidet fra 2010 med å påvirke dette arbeidet. Spesielt har FIAN India fremhevet nødvendigheten av at loven sikrer tilgang til produktive ressurser (som f.eks. jord, vann, skog, såkorn) og at anstendige arbeidsvilkår må respekteres, beskyttes og fremmes av staten. Det er viktig at en ny matsikkerhetslov ikke kun ser på de ulike matfordelingsprogrammene som allerede er vedtatt ved lov i India.

FIAN India krever også at matfordelingsprogrammene blir universelle, for å sikre at alle som trenger tilgang til dem, også kan dra nytte av dem. Loven bør også garantere at minst 80% av maten i matfordelingsprogrammene kjøpes direkte av småbønder, for å sikre lokal markedstilgang.

FIAN India samarbeider blant annet med kommissærene til Høyesterett som fremdeles behandler en klagesak mot den indiske staten, for brudd på retten til mat. Biraj Patnaik, hovedrådgiver på kommissærenes kontor, deltok på et møte med FIAN i februar 2011 blant annet for å diskutere arbeidet mot den nye matsikkerhetsloven. Kristin Kjæret, Elisabeth Ng Langdal og Sunniva Nordang fra FIAN Norge deltok også på dette møtet.

3.2 Viktige enkeltsaker i Uttar Pradesh

FIANs grunnmur er vårt arbeid med enkeltsaker der retten til mat og vann er truet eller brutt. Vår kunnskap om hvordan politikk utformer seg på lokalt nivå gjør oss i stand til å gi generelle vurderinger av politiske programmer eller mangel på sådanne. I Uttar Pradesh har vi siden 2003 hatt fokus på en lang rekke politiske programmer som ikke når ut til mange av de fattige i denne delstaten. I 2010 hadde FIAN Uttar Pradesh i samarbeid med vårt internasjonale sekretariat en gjennomgang av alle sakene vi har jobbet med. Formålet var å kunne gi økt oppmerksomhet i saker der lokalsamfunnene vi samarbeider med fremdeles har interesse av FIANs innsats. Resultatet har vært at flere av sakene nå er avsluttet, noen som følge av at sakene er løst og andre som følge av at det ikke lenger er nær nok kontakt mellom FIAN og lokalsamfunnene.

Saker FIAN Uttar Pradesh jobber med:

- Krav om helsestasjon i Jalalpur (ICDS – se pkt 3.2.1)
- Chikan Kari kvinners rett til minstelønn (se pkt 3.2.2)
- Blindes arbeidsrettigheter
- Retten til jord for tvangsflyttede i Udham Singh Nagar
- Krav om enkepensjon

I 2011 har FIAN Norge arbeidet med de to øverste av disse sakene i form av underskriftskampanjer. Vi har i tillegg deltatt på en internasjonal faktareise (*fact finding mission*) og en undersøkelsesreise (*research mission*). Begge gangene hadde vi fokus på manglende helsestasjoner. Se mer nedenfor. I tillegg vurderte vi i februar en landran-sak i Noida, der næringslivsutbygging truer landrettighetene til småbrukere. Vi hadde blant annet møte med Mr. Verseen Saroha og den lokale Prahari (ordfører). Mr. Saroha er en inflytelsesrik mann i området, som sammen med resten av lokalsamfunnet risikerer å miste jorda si. Det ble ikke konkludert med om FIAN Uttar Pradesh skal jobbe videre med saken. Det er blant annet nødvendig å ha en sterkere kontakt med lokalbefolkningen. I november besøkte vi Balia, en kommune i nærheten av Varanasi. Manglende vedlikehold av irrigasjonssystemet har ført til produksjonssvikt blant de lokale bøndene. Dette går spesielt ut over de jordløse, som mister muligheten til lønnsarbeid.

Faktareisen ble godt dokumentert i indisk presse, på flere språk.

Andre saker FIAN India jobber med: Underavdelingene av FIAN India jobber med en rekke saker. Noen av disse mottar støtte gjennom vårt Noradsamarbeid.

- FIAN Tamil Nadu: Enkepensjon
- FIAN Tamil Nadu: Palmetrær
- FIAN Andhra Pradesh: Urfolks rett til mat og vann
- Delhi-kontoret: Kusum Tola gruve i Jarkhand

3.2.1 Helsestasjoner – viktig tiltak mot under- og feilernæring I India

Lokale helsestasjoner og skoler er viktige arenaer for å forhindre alvorlig under- og feilernæring. I India finnes det for eksempel nasjonale programmer som skal sikre at barn i alle aldre får minst ett varmt måltid om dagen; først på helsestasjonen, deretter på skolen. På helsestasjonen kan unge jenter, gravide og ammende, også få ernæringstilskudd dersom det er behov for det. I tillegg har helsestasjonene ansvar for vaksiner, råd om kosthold (inkludert amming) og oppfølging av barnas vekst og utvikling (veiting og måling av høyde). På grunn av manglende implementering finnes det dessverre utallige eksempler på landsbyer som ikke har helsestasjoner eller helsestasjoner som ikke tilbyr sine obligatoriske tjenester. I Jalalpur i delstaten Uttar Pradesh er ikke helsestasjonen en gang bygget, til tross for at det finnes midler til å etablere helsestasjoner i landsbyer der det bor flere enn 40 barn. Sunniva Nordang fra FIAN Norge besøkte landsbyen Jalalpur, i desember 2011.

– Siden 2007 har de lokale kvinnene sammen med FIAN Uttar Pradesh krevd en lokal helsestasjon – på indisk kalt Anganwadi, sier hun.

– Tidligere i år dro kvinnene til Lucknow, delstatens hovedstad, for å fremme sitt krav til overordnede myndigheter. Da FIAN første gang oppsøkte dem i 2007 visste de ikke at de hadde krav på en helsestasjon.

Et felles krav om helsestasjon har bidratt til at kvinnene har organisert seg og i dag står sterkere sammen. Mennene i landsbyen støtter kvinnenenes krav om helsestasjon, sier Nordang.

Sunniva Nordang i Jalalpur.
Foto: Elisabeth Ng Langdal

Både i februar og desember besøkte Sunniva Nordang og Elisabeth Ng Langdal samfunn i Uttar Pradesh, som ikke har tilgang til helsestasjoner. Dette til tross for et nasjonalt program kalt "Integrated Child Development Services" (ICDS), som skal ha nasjonal utbredelse. Dette er det eneste indiske programmet for helse og ernæring for barn under 6 år (vet vi dette?). ICDS-ordningen gjelder også tenåringsjenter, gravide og ammende. I tettsteder der det bor 40 barn eller flere har man krav på et lokalt helsestasjon.

I februar 2011 overleverte FIAN Norge 1100 underskrifter til støtte for Jalalpur-kvinnenes krav om helsestasjon, til FIAN Uttar Pradesh. Underskriftene var skrevet på bøtter, limt på et maleri av en kvinne med en baby. Maleriet ble vist Jalalpur-kvinnene og i mars overrakt myndighetene i Uttar Pradesh, ved Mr. Balvindr Kumar, øverste leder i embetsverket for Kvinne- og barneutviklingsdepartementet i Uttar Pradesh, såkalt *Principal Secretary*. Han hadde blant annet ansvar for gjennomføringen av ICDS-programmet i Uttar Pradesh. Under overrekkelsen av maleriet lovet han at Jalalpur ville få en helsestasjon. Han uttrykte i tillegg stor begeistring over maleriet, laget av Astrid Solgaard. Til tross for disse løftene var ingenting skjedd da FIAN igjen oppsøkte Jalalpur i desember. Mr. Balvindr Kumar har byttet jobb siden den gang. FIAN og kvinnene i Jalalpur må dermed på nytt jobbe for å skape politisk vilje til å sikre dette viktige ernæringstiltaket. Etter noen hektiske dager i desember i forbindelse med faktareisen vår, bidro utallige møter med lokale myndigheter, akademia og media, til at saken igjen er satt på dagsorden.

विदेशी समाजसेवियों ने देखे आंगनबाड़ी केंद्र

लखीमपुर-खीरी। हिन्दुस्तान संवाद

कथायद

● नार्वे और नेपाल के सामाजिक कार्यकर्ताओं ने मितीली के गांव में आंगनबाड़ी केंद्र खोलने के लिए शुरु किया संघर्ष

मुहिम शुरु की थी। करीब डेढ़ साल पहले गांव में अभियान चलाकर ग्रामीणों को जागरूक किया गया था। उनसे मांग पत्र लेकर जिला कार्यक्रम अधिकारी और शासन तक को सीपा गया। अभियान के तहत इसी मुद्दे पर पेंटिंग बनाकर प्रमुख सचिव बाल विकास को सामाजिक संगठनों ने भेजा। इसके बाद गांव में आंगनबाड़ी केंद्र खोलने का प्रस्ताव मंजूर हो पाया है, अब तक काम नहीं शुरू हो सका। रविवार को जब 'फियान' ग्रुप की ओर से नार्वे देश से एलिजाबेथ और सुनेवा, नेपाल से गणेश राना और चम्पा चौधरी जलालपुर पहुंचे तो वहां ये तस्वीर सामने आई। विदेश के इन सामाजिक कार्यकर्ताओं के साथ आए 'एम' संगठन के विनोद सिंह ने बताया कि राज्य सरकार के स्तर पर कर्ता पर कमी रह गई है या विभाग इसमें दिलचस्पी नहीं ले रहा है, इसकी पड़ताल की जा रही है। सुप्रीम कोर्ट को आदेश है

नार्वे की टीम की सदस्य एलिजाबेथ और सुनेवा • हिन्दुस्तान

कि चालीस बच्चों पर एक आंगनबाड़ी केंद्र खलना चाहिए। गांव वाले मांग भी कर रहे हैं। फिर भी सुस्ती दिख रही है।

'संवाद' में उठी करप्शन की बात

रविवार को नार्वे से आए सामाजिक कार्यकर्ताओं के दल ने युवराज दत्त महाविद्यालय के राजनीति विभाग के प्रवक्ता डॉ. संजय कुमार के अवास पर बुद्धिजीवियों व सामाजिक कार्यकर्ताओं के साथ 'संवाद' किया। वाईडी कालेज के प्रवक्ता डॉ. एससी मिश्रा, डॉ. डॉएन

मालपात्री, डॉ. राजीव गुप्ता, जिला पुस्तकालय अध्यक्ष संजय शाह, रिटायर प्रिंसिपल विनय मिश्र, एम के विनोद सिंह, दीपक, शोतल, रागिनी, 'राजी रोटी संगठन' की अनीता भी बूद थी। 'फियान' की प्रभारी अश्विन, एलिजाबेथ व सुनेवा ने जब सरकारी काम की थोड़ी रफ्तार और बच्चों में अशिक्षा व कुपोषण की बात उठाई तो बात करप्शन पर आकर टिक गई। सभों ने माना कि भ्रष्टाचार की वजह से योजनाओं पर अमल नहीं हो पाता है। इमारत पास अच्छी स्कीम है, लेकिन सरकारी कर्मचारी मनमानी करते हैं।

En av de indiske avisartiklene med bilde av Elisabeth og Sunniva.

Bakgrunnen for helsestasjonsprogrammet i India er den alarmerende situasjonen blant mange kvinner og barn, i forhold til sult

og underernæring. 57 millioner barn i India er underernærte (48% av alle barn i India lider av kronisk underernæring, såkalt stunting). De utgjør to femdeler av verdens 146 millioner underernærte barn. De første to årene av livet er spesielt viktig for barns vekst og utvikling, og stunting (lav høyde-for-alder) i denne perioden har negativ innvirkning på den fysiske og mentale utviklinge. Barn som er underernærte har også større sjanse for å bli syke og dø, enn barn som ikke er underernærte. En av tre kvinner er underernærte, og dermed i faresonen for å føde barn med lav fødselsvekt, og nær 30 prosent av alle nyfødte i India er undervektige. Samtidig har ofte jenter og kvinner dårligere tilgang på mat og helsetjenester enn gutter og menn, noe som spiller kvinnerollen som annenrangsborger i India. Fra et menneskerettighetsperspektiv betyr dette diskriminering og brudd på retten til mat og helsetjenester for jenter og kvinner. Sammen med matkrisen har diskriminering og manglende implementering av velferdsordninger satt kvinner og barn i enda større fare for både feilernæring, underernæring og sult.

3.2.2 Kvinners rett til minstelønn

FIAN Uttar Pradesh har siden 2004 jobbet for at kvinner som jobber med Chikan Kari-brodering skal få en levelønn. Kvinnene, som jobber i uformell sektor, er i stor grad svært underbetalte. De arbeider ofte hjemme og får oppdrag via mellommenn. De har dermed lite innflytelse over betaling og arbeidsmengde. Det er bare i sjeldne tilfeller de får utbetalt minstelønn. Konsekvensen er at de ikke har mulighet til å brødfø seg selv og familien med den lønnen de får utbetalt. I tillegg har de ofte svært dårlig arbeidsforhold som i mange tilfeller fører til syns- og andre slitasjeskader. Det er vanskelig å kontrollere arbeids- og lønnsforholdene deres. Derfor krever FIAN at myndighetene i delstaten oppnevner arbeidsinspektører (også kvinnelige).

FIAN har hatt et særskilt fokus på de muslimske Chikan Kari-arbeiderne. Dette fordi de av religiøse grunner, i mange tilfeller, ikke får forlate hjemmet. Det er derfor vanskelig for dem å kreve sine rettigheter i et arbeidsforhold, organisere seg eller finne en annen jobb.

FIAN Uttar Pradesh har registrert at Chikan-arbeidere de samarbeider med, – i som oftest kvinner fra fattige, muslimske familier – har fått mer mot, selvtillit og større selvstendighet. FIAN Uttar Pradesh har kontinuerlig fulgt opp saken lokalt og har hatt møter med *Principal Secretary* (øverste leder i embetsverket). *Principal Secretary* har gitt uttrykk for at arbeidsmyndighetene vil jobbe for å følge opp FIANS initiativ.

I 2011 har FIAN Norge hatt en postkortkampanje til støtte for Chikan Kari-kvinnenes krav. Postkortene vil i 2012 blir overrakt myndighetene i Uttar Pradesh representert ved Chief Minister of Uttar Pradesh, Behan Kumari Mayavati.

3.5 FIAN Norges lokalgrupper støtter arbeidet i India

FIAN Norges lokalgrupper jobber med flere av disse sakene:

- FIAN Anganwadi (Ida Tidemann-Andersen og Sunniva Nordang) har fokus på opprettelse av helsestasjon i Jalalpur (se pkt 3.2). Sunniva Nordang har i 2011 vært i Uttar Pradesh to ganger for å delta på en Research Mission og en Fact Finding Mission. I tillegg har gruppen sendt brev til myndighetene i Uttar Pradesh om saken. Bønner med underskrifter limes på eit maleri av kunstneren Astrid Solgaard ble overrakt FIAN UP i 2011. Grappa har tidligere utarbeidet en internasjonal brevaksjon om saken.
- FIAN Minstelønn (Cecilie Haare, Nima Rao og Marianne Wilhelmsen) jobber for minstelønn for Chikan Kari kvinnene i Lucknow. (se 3.3. ovenfor). De startet i 2011 en postkortaksjon til støtte for kvinnens krav om minstelønn og bedre statlig overvåking av arbeidsforholdene. Postkortene vil bli overlevert i 2012. Grappa har tidligere utarbeidet en internasjonal brevaksjon om saken, og FIAN Norge overrakte i 2011 et maleri av Astrid Solgaard, pålimt signerte bønner.
- Daliters krav om å få tilbake jorda de mistet i 1993 i Udham Singh Nagar er fremdeles i rettsapparatet. FIAN Byråkrat (Kristin Goa og Kristin Kjæret) må avvente rettens kjennelse før de igjen kan sende brev til myndighetene i Uttarakhand.

4. Underskriftskampanjer

Å skrive brev til myndigheter om tilfeller der retten til mat trues eller brytes er kjernen i FIANS arbeid. Brevene, ofte kombinert med møter med beslutningstakere, kan være en svært effektiv måte å bidra til endring. I tillegg til de internasjonale brevaksjonene organiserer FIAN Norge også egne underskriftskampanjer rettet mot det norske publikum, blant annet ved å bruke kunstinntallasjoner.

FIAN har internasjonalt hatt 3 brevaksjoner i 2011. Se www.fian.org for mer informasjon på engelsk om brevaksjonene, eller ta kontakt med FIAN Norges sekretariatet, dersom du ønsker å vite mer om en eller flere av sakene. I tillegg har FIAN gjennom vårt internasjonale sekretariat sendt bekymringsbrev til myndigheter i Brasil, Paraguay, Ecuador, India, Filippinene, Uganda og Nepal, i 11 enkeltsaker.

FIAN Norge har i 2011 gjennomført 3 ulike underskriftskampanjer, med økonomisk støtte fra Norad:

- Krav om helsestasjoner i Uttar Pradesh, India (se 3.2.1)
- Krav om minstelønn for kvinner i uformell sektor, India (se 3.2.2)
- Krav om at SPU trekker investeringene sine i Goldcorp Inc (se 4.1)

Til sammen har vi samlet inn ca. 2100 underskrifter for disse tre kampanjene. Kampanjene er viktige for å støtte de som kjemper for sine rettigheter. I tillegg bidrar sakene i offentlig debatt om investeringene gjort av Statens pensjonsfond utland (SPU), hvordan man kan bekjempe underernæring og viktigheten av å styrke kvinners rettigheter. Etter at maleriet med de signerte bønnene på ble overlevert indiske myndigheter, skrev FIAN Uttar Pradesh til FIAN Norge at dette var et viktig virkemiddel for å få de politiske løftene som ble gitt i forbindelse med overrekkelsen.

Mange av FIAN Norges medlemmer har engasjert seg i å samle inn underskrifter under blant annet Blå Oktober-kampanjen i Oslo, på Norges sosiale forums dagskonferanse i Oslo, på Youngstorget, Egertorget og flere andre steder i Oslo sentrum, i Drammen sentrum, ved ulike fakulteter ved Universitetet i Oslo og Universitetet i Bergen, Høyskolen i Oslo og ved Åsane folkehøyskole.

4.1 Marlin-gruven i Guatemala

Driften av Marlin gruven i San Marcos området i Guatemala har siden starten i 2004 hatt negative konsekvenser for retten til vann og mat for urfolk i området, spesielt fordi virksomheten forurenses vann og jordsmonnet. Marlin-gruven eies av Montana Exploradora de Guatemala S.A., et datterselskap til det kanadiske transnasjonale selskapet Goldcorp Inc. Det norske Statens pensjonsfond – utland (SPU) har en eierandel i Goldcorp Inc. på cirka 1,1 milliarder kroner – noe som tilsvarer omlag 0,56% av selskapets verdi. Det svenske pensjonsfondet har også aksjer i dette selskapet. FIAN Norge og FIAN Sverige samarbeider med en rekke andre organisasjoner med krav om at SPU og de svenske AP-fondarna trekker seg ut av Goldcorp Inc.

I protest mot gruvevirksomheten har innbyggerne i San Marcos-distriktet (fylket) trukket saken inn for Den inter-amerikanske menneskerettighetskommisjonen. 20. Mai 2010 krevde kommisjonen umiddelbar stans i gravedriften. I desember 2011 ble det kjent at kommisjonen trakk sitt krav om stenging av gruva, tross at det i løpet av året er fremlagt ny dokumentasjon på brudd på retten til mat og vann, samt på sosiale og politiske rettigheter.

I september deltok Tom Henning Bratlie på et seminar om Marlin-gruven i Stockholm, der han blant annet møtte biskop Ramazzini fra San Marcos – en sterkt motstander av gravedriften. FIAN Norge satt fokus på denne problematikken under Blå Oktober, og begynte å forberede en fotoreise, med tanke på en kampanje som skal videreutvikles i 2012.

Slamdepoet i Marlin-gruven (januar 2012). Foto: Tom Henning Bratlie

4.2 Guarani-Kaiowa indianerne i Brasil

I november 2010 hadde FIAN Norge og brasilianske organisasjoner et møte med den brasilianske ambassaden i Oslo. Da overrakte Anastacio Peralta (representant for Guarani-Kaiowa folket) et maleri av Astrid Solgaard av en indianer-kvinne med et spedbarn foran Rio de Janeiro med ødelagt natur i bakgrunnen. På maleriet var det limt underskrifter med krav til brasilianske myndigheter, om:

- at urfolks landrettigheter blir respektert
- at styresmaktene sørger for juridisk beskyttelse av Guarani-Kaiowà-folket når de krever sine rettigheter oppfylt
- at staten bidrar med fullgod og kulturelt akseptert mat mens de venter på at saken blir klarert.

I november mottok vi triste nyheter fra våre kollegaer i Brasil, Guarani-høvdingen Nísio Gomes ble drept av væpnede menn den 18. November, i landsbyen Mato Grosso do Sul, nær grensen mot Paraguay. Foran hele landsbyen ble den 59 år gamle indianerhøvdingen Nísio Gomes (bildet) skutt og drept av maskerte men. Gjerningsmennene tok med seg liket av Gomes og kidnappet to unge jenter. I tillegg ble to andre skutt. Guaranibefolkningen har lenge vært i konflikt med

myndighetene i Brasil for å beholde retten til jordområdene sine, og drapet settes i sammenheng med denne konflikten.

FIAN Norge og Regnskogsfondet har sendt brev til brasilianske myndigheter om at drapet etterforsket, og at rettighetene til Guarani-Kaiowá blir ivaretatt. Vi har også informert norske myndigheter om saken og bedt om at de tar opp med brasilianske myndigheter nødvendigheten av å styrke vernet av menneskerettighetsforsvarere.

I januar 2012 fikk vi derimot gode nyheter fra Brasil. Da ble endelig den første rapporten om Guarani-Kaiowá-folkets territorielle rettigheter publisert, av Den nasjonale indianerstiftelsen (FUNAI) og De føderale påtalemyndighetene (MPF).

5. FIAN Norge i det offentlige rom

www.fian.no har hatt en redaksjonskomité bestående av Trond Sæbø Skarpeteig, Tom Henning Bratlie og Kristin Kjæret. I løpet av 2011 er det lagt ut 42 nyhetssaker på siden. Dette er langt mer enn i tidligere år! I tillegg er FIAN Norge blitt aktiv på både Facebook (110 personer liker oss) og Twitter (53 følger oss).

FIAN Norge har bidratt på ulike arrangementer i løpet av året:

- 02.02-06.02: Som del av Menneskerettighetshuset er FIAN Norge en av mange medarrangører av den årlige dokumentarfilmfestivalen *Human Rights – Human Wrongs*.
- 19.02: Kristin Kjæret holdt foredrag om retten til vann og Goldcorp for Changemakere.
- 11.03: Karin Aanes holdt foredrag for elever ved Åsane folkehøyskole.
- 13.05: Mia V. Henriksen holdt foredrag om matkrisen på dagsseminar i regi av Latin-Amerikagruppene, Spire og Attac Norge.
- Fredag den 13. mai på Litteraturhuset
- 27.09: Mia Vanessa Henriksen og Kristin Kjæret la fram rapporten "Bistand som metter?"
- 27.09: Kristin Kjæret var ordstyrer på U-landsseminar ved Universitetet i Oslo arrangert FIAN Norge og Spire om landbrukspolitik.
- 28.09: Tom Henning Bratlie om Goldcorp og Marlingruven på LAG-møte på Blindern
- 14.11: Tom Henning Bratlie om Goldcorp og Marlingruven på FIVH-møte i Bergen
- 28.10: Kristin Kjæret om landbruksbistand på Norges sosiale forums dagskonferanse "Norges interesser i utlandet - *Idealist, imperialist eller realist?*"

FIAN Norge i media:

Bistandsaktuelt 21. november, om rapporten "*Bistand som metter*"

forskning.no 23. november, artikkel som er skrevet på bakgrunn av samme rapport:

<http://www.forskning.no/artikler/2011/november/305273>

Klassekampen, 29. november, svar til Ingrid Fiskaas innlegg "*Slaget om maten*" i samme avis den 23. november

NRK 1. desember, sak om Guarani-Kaiowá-folket, på bakgrunn av et brev FIAN sendte den brasilianske ambassaden.

http://www.nrk.no/kanal/nrk_sapmi/1.7889913

Studentradioen i Bergen 14. November, Tom Henning Bratlie var frokostgjest i forbindelse med et seminar om Goldcorp, som vi var invitert til, i regi av FIVH.

Desember – flere artikler i indiske aviser, om FFM med FIAN Norge, Nepal, India og Tyskland (IS).

Fokus-magasinet "*Kvinner sammen*" #2/2011, artikkel av Kristin Kjæret, om kvinner og matsikkerhet.

6. Noen tall fra regnskapet 2011

Antall medlemmer: 162

Noradstøtte: Prosjekt med FIAN India og FIAN UP   kr. 1 500 000

Informasjonsprosjekt   kr. 400 000

Tilleggsbevilgning for informasjon   kr. 280 000

FIAN Norge
Kirkegata 5
0153 OSLO

Telefon +47 901 38 264

www.fian.no
post@fian.no

Org nr: NO 982465990
Konto: 9365.09.14994

Baksidebildet: Rør til et irrigasjonssystem som er ute av drift. Faktareise til Ballia i India. Foto: Matthias Kötter, FIAN UP, India

Forsidebildet: Faktareise til Jalalpur, India. Foto: Sunniva Nordang

Midtsidebildet: Boligskader påført av Marlingruven i Guatemala. Foto: Tom Henning Bratlie

Bli medlem!

Støtt FIANS arbeid for retten til mat!

www.fian.no